

prezente pe Iconostas în Sfântul Altar și pe pereții sfântului locaș. Menționăm că pictura este de cea mai bună calitate, fiind realizată de echipa pictorului prof. C. Băluț. Biserica este împodobită cu scene iconografice foarte sugestive, scene care nu se găsesc în orice biserică. Fiecare scenă iconografică își are locul binemeritat, scene dintre care amintim doar *Tronul Slavei dumnezeiești* (Tronul Etimasiei), *Punerea în mormânt*, *Viziunea Sfântului Petru al Alexandriei* (referitoare la faptul că Domnul i S-a arătat, fiind cu cămașa sfâșiată de erezia lui Arie), scena *Cortul Mărturiei*, *Plângerea de înmormântare* (așezarea Domnului pe Piatra Ungeriei și Punerea în mormânt a Domnului), scena numită *Jertfa lui Avraam* pictată „pe rețelele din partea de miazăzi a Proscomidiarului, deasupra ușii de intrare” (p. 158), *Cei trei Arhangheli de foc*, scena *Hristos – Înger de marea sfat*, scena *Hirotonirea celor șapte Diaconi*, scena *Răstignirii Sfântului Diacon Timon*, scena cu *Sfântul Diacon Filip și famenul etiopian*; după care este prezentată iconografia ce împodobeste *Iconostasul*, în legătură cu care amintim faptul că Ioana Maicii Domnului de pe Iconostas este pictată după modelul icoanei Maicii Domnului din Vladimir (Rusia). Biserica deține două *axionife* cu Icoana Învierii Domnului (lângă strana din dreapta), respectiv Icoana Răstignirii Domnului (lângă strana din stânga). În continuare sunt prezentate scenele iconografice din *Naos*, *Pronaos*. De asemenea este pictată-scrisă și mărturisirea Simbolului de credință, Niceo-constantinopolitan lângă scena în care sunt reprezentați Sfinții Părinți de la Sinodul I Ecumenic. Pe peretele din partea de miazăzi a bisericii sunt pictați Părintele Arsenie Boca și Părintele Ilarion V. Felea (ambii fără aureolă), alături de *Pisanie*.

Ultimul capitol, al V-lea, intitulat *Bicentenarul 1822-2022. Târnosirea Paraclisului* oferă detaliile aferente momentului mult așteptat al *nuntirii bisericești*, respectiv al Târnosirii ei, precum și o suită de imagini reprezentative (pp. 220-224), imagini dintre care amintim doar pe cele cu *Hrisovul Târnosirii* și cu *Binecuvântarea scrisă pe Sfânta Evanghelie te toți ierarhii prezenți la Târnosire* în frunte cu Mitropolitul locului, Înaltpreasfințitul Părinte Ioan al Banatului (p. 228). La final, *Bibliografia* cuprinde peste 200 surse și lucrări, citate în cadrul monografiei.

Personal, parcurgerea acestei *Monografii* sau mai bine zis a acestui *Testament duhovnicesc* ce cuprinde istoria *Ansamblului ecleziastic* al celei mai vechi instituții teologice din Ardeal (1822-prezent) mi-a făcut o plăcută și profundă impresie, fapt pentru care recomand ca această operă să fie în biblioteca oricărui teolog ce se respectă. Să ne ajute și să ne învrednicească Bunul Dumnezeu ca să păstrăm și să dezvoltăm cele ce înaintașii noștri ne-au lăsat. Amin.

Drd. Ionuț MÎLCOMETE

Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, Ilarion V. Felea (1903-1961) – Preotul, teologul, mărturisitorul, Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, 2022, 436 p.

În anul mântuirii 2022, la Editura Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, a apărut primul volum (prima monografie) din cadrul Colecției „Teologi arădeni”. Această colecție

are în vedere prezentarea înaintașilor noștri în cele ale Teologiei Academice, care au activat în cadrul instituției teologice arădene (cea mai veche din țara noastră – 1822-prezent). Astfel „lucrările din Colecția „Teologi arădeni” urmăresc să ofere celor interesați contactul cu gândirea și opera profesorilor de Teologie arădeni, cu lucrare lor pastoral-misionară și cultural-socială în etapele istorice ale devenirii învățământului teologic, de la Institut la Academie și de la Academie – prin crucea desființării – la Facultate, ca împlinire și dinamică a Teologiei arădene în actualitate.

Prezenta lucrare este structurată în patru capitole, precedate de o *Introducere* și urmate de *Concluzii*, *Bibliografie*, și *Anexe*, după cum urmează:

Capitolul I, intitulat *Ilarion V. Felea. O viață sub semnul Crucii și Taborului* ne relevă aspecte cu privire la familia Părintelui și la formarea sa laică și teologică.

Capitolul al II-lea, intitulat *Preotul* ne oferă importante amănunte legate de perioada de început a vieții marelui Mărturisitor cu viață sfântă, respectiv a Părintelui Ilarion Felea. Astfel, sunt amintite principalele activități ale sale din perioada când a activat ca preot la Valea-Brad, Crișcior și Zdrăpți, acolo unde a desfășurat o rodnică activitate pastoral misionară și administrativă. De asemenea este prezentată perioada în care a activat la preot la Șega, în Arad, acolo unde s-a implicat activ și fructuos la construirea sfântului locaș de zid și la zidirea bisericii în sufletele enoriașilor încredințați spre păstorire. Sunt amintite apoi nevoințele Părintelui Felea cu prilejul activării sale ca preot la Catedrala istorică a Aradului, acolo unde a întreprins o bogată activitate predicatorială și liturgică, făcând legătura dintre Biserică, Cultură și Societate (p. 82), fiind un apărător și mărturisitor al Ortodoxiei credinței și a ortodoxiei trăirii în raport cu amenințările grupărilor neoprotestante (p. 92) ce începeau încă din acea perioadă să capete influență.

Capitolul III, pus sub genericul *Teologul*, subliniază faptul că în primul rând Părintele Felea a întrupat Teologia, asumând-o deci în mod empiric, nu doar din punct de vedere teoretic-intelectual. Totodată este reliefată și activitatea sa la Academiile Teologice din Cluj (p. 108) și Arad (p. 109), precum și opera sa teologică de o mare importanță pentru vremea sa, și de o mare actualitate pentru noi urmașii săi în Duh. Sunt prezentate principalele direcții ale gândirii sale teologice în ceea ce privește Dogmatica (p. 128), Spiritualitatea (p. 182), Liturgica (p. 208), Apologetica (p. 219), Pastorală (p. 261), precum și amănunte legate de *Unificarea și înnoirea Teologiei* (p. 278).

Capitolul al IV-lea, intitulat *Mărturisitorul*, ne oferă informații cu privire la dimensiunea mărturisitoare a credinței Părintelui Ilarion Felea în perioada regimului totalitar comunist-ateu. El a înțeles că Preoția nu este o simplă slujbă, ci este o misiune și un prilej de mărturisire a lui Hristos. În acest sens, vorbind despre suferințele inerente vieții de preot mărturisitor avea să sublinieze faptul că „Cine urmărește operele și biografiile oamenilor aleși, constată nu fără uimire, că toți oamenii mari ai lumii, toți binefăcătorii și toți înțelepții, sfinții și mucenicii, au cunoscut și au golit până la fund paharul suferinței umane, căci în suferință se arată forța noastră morală. Ea curățește și sfințește pe om. Prin jertfă și suferință se probează și se oțelește marea putere care ocârmuiește lumea văzută și nevăzută, adică puterea sufletească” (p. 304). De asemenea, Teologia nu a reprezentat pentru Sfinția Sa doar însușirea de noțiuni teoretice abstracte, ci a reprezentat însăși modul său de ființare, fiind o „teologie mărturisitoare” (p. 304). Este amintită și dimensiunea pătimitoare a vieții Părintelui, aferentă perioadei detenției, precum

și moartea martirică (p. 334). În final, lucrarea conține și *Fragmente de rugăciuni* prezente în opera teologului mărturisitor Ilarion V. Felea, fapt care subliniază dimensiunea orantică a trăirii sale în duhul autentic ortodox. *Bibliografia* cuprinde o serie de imagini cu Părintele Felea, precum și câteva documente de arhivă specifice.

Prezenta lucrare teologică contribuie la îmbogățirea cunoștințelor teologice referitoare atât la viața, cât mai ales la opera Părintelui Profesor Ilarion V. Felea, care prin ținuta sa morală și intelectuală exemplară și ireproșabilă s-a impus cu demnitate regimului comunist-ateu, nefăcând nici un compromis de natură doctrinară sau duhovnicesc-morală. Pentru acest lucru, deși a fost îngropat ca un anonim pe Râpa Robilor din Aiud, a intrat în conștiința credincioșilor ortodocși ca fiind un Sfânt mărturisitor al credinței, fapt care pe noi cei de astăzi care ne considerăm urmașii săi în Duh, nu face decât să ne umple de nădejdea că ne va ajuta cu rugăciunile sale cele neîncetate către Domnul, pe Care L-a iubit și mărturisit chiar cu prețul vieții pământești.

Drd. Ionuț MÎLCOMETE

Isaiah Berlin, *Gânditorii ruși*, ed. de Henry Hardy și Aileen Kelly, cu o introd. de Aileen Kelly, trad. Marina Vraciu, cu un glosar de Jason Ferrell, Editura Humanitas, București, 2022, 432 p., ISBN: 978-973-50-7409-8

Din fericire, principalele lucrări ale lui Isaia Berlin au fost traduse și în limba română: începând cu celebrele eseuri despre libertate (*Patru eseuri despre libertate*, trad. Laurențiu-Ștefan Scarlat, prefață Mihail Radu Solcan, Editura Humanitas, București, 1996; *Cinci eseuri despre libertate și alte scrieri*, trad. Laurențiu Ștefan, Editura Humanitas, București, 2010), adăugând apoi o antologie de eseuri (*Adevărul studiu al omenirii*, cuvânt înainte Noel Annan, introd. Roger Hausheer, trad. Radu Lupan, Editura Meridiane, București, 2001), și mergând până la alte incitante scrieri, cum ar fi *Puterea ideilor* (trad. Dana Lîgia Ilin, Editura Humanitas, București, 2012), creștomația *Despre gândire* (traducere, prefață și note Peter Rațiu, Editura Paideia, București, 2013) sau *Lemnul strâmb al omenirii: Capitale din istoria ideilor* (ed. Henry Hardy, cuv. înainte John Banvill, trad. Andrei Cornea, București, 2021).

Volumul de față reunește studii și eseuri – unele ținute ca prelegeri pentru un public larg – în care, după cum arată și titlul, sunt expuși câțiva dintre cei mai de seamă gânditori ruși; în centrul expunerilor se află reprezentanții intelighenței ruse din secolul al XIX-lea. Preocuparea lui Isaiah Berlin a fost una dublă: pe de o parte, a încercat să înlăture anumite clișee care vedeau în acest gânditori ruși simple copii ale unor idei născute în Occident, pe care le împrumutaseră și le puseseră în practică – uneori în chip tragic – în Răsărit; pe de altă parte, a încercat – cu succes, de altfel – să ilustreze modul în care sunt „trăite” ideile ca soluții la problemele morale. Astfel, a fost subliniat următorul aspect: credința nu poate fi respinsă, ca un soi de produs al unor minți maladive; dimpotrivă, ea constituie fundamentul întregii morale tradiționale, fiind rezultatul „setei după absolut” – sau, în propriile sale cuvinte, avându-și rădăcina într-o „adâncă și incurabilă nevoie metafizică”.